

MAZIE AINAVU ELEMENTI VĒSTURISKĀ UN ŠODIENAS AGROAINAVĀ

Thursday, 10 April 2025 11:15 (20 minutes)

Latvijas agroainava ir ievērojami mainījusies, īpaši kopš 19.gs beigām dažādu politisku, sociālu, ekonomisku un vides faktoru ietekmē. Šajā pētījumā uzmanība tiek vērsta uz mazajiem ainavas elementiem: atsevišķiem kokiem, koku rindām, koku puduriem, krūmājiem un citiem mazajiem elementiem. Mazie ainavas elementi ir būtiski agroainavas ekoloģiskajai funkcionēšanai un bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai, nodrošinot dzīvotnes, ekoloģiskos koridorus un vietējos dzīves apstākļus dažādiem augiem, dzīvniekiem un kukaiņiem. Pētījuma mērķis ir izziņāt mazo ainavas elementu veidošanos Latvijas agroainavā dažādos vēsturiskos posmos, analizējot to telpiskās un kultūrvēsturiskās funkcijas. Pētījumā izmantotas dažādas metodes: vēsturisko karšu un aerofotogrāfiju salīdzināšana, ortofotokaršu analīze, kā arī lauka apsekojumi izpētes teritorijās Jaunbērzes un Aizkraukles pagastos.

Tika identificēti četri galvenie vēsturiski-politiskie notikumi, kas būtiski ietekmējuši Latvijas agroainavas struktūru. 1) Agrārās reformas periods (1920–1937) – pēc Latvijas Republikas proklamēšanas tika īstenota agrārā reforma, kuras rezultātā lielākajā daļā Latvijas muižu zemes tika sadalītas un piešķirtas bezzemniekiem un sīkzemniekiem. Šajā laikā pieauga lauku viensētu īpatsvars – papildus vēsturiskajām zemnieku sētām muižu lauku teritorijās tika veidotas jaunsaimniecības. Tādējādi ainavā parādījās jauni mazie elementi, veidojot ceļus, laukus, robežas, viensētu apstādījumus [3]. 2) Plaši meliorācijas projekti padomju periodā (1960.–1980. gadi) – kad tika īstenotas plaša mēroga meliorācijas programmas, kas bija vērstas uz produktivitātes palielināšanu, vienkāršojot un homogenizējot ainavu. Rezultātā daudzviet lauksaimniecības zemes tika transformēta lielos, mehāniskai apstrādei pielāgotos laukos. Šo pārmaiņu pamatā bija domāšana, kas deva priekšroku efektivitātei, nevis ilgtspējīgai zemes pārvaldībai [4, 6]. 3) Pēc neatkarības atgūšanas 1991. gadā Latvijā tika atjaunotas zemes īpašumtiesības denacionalizācijas procesā, taču daudzi īpašumi dažādu iemeslu dēļ netika apsaimniekoti. Norisinājās lauku depopulācijas process, daudzas viensētas tika pamestas, un daudzviet lauksaimniecības zemes aizauga ar krūmājiem un mežiem [5]. 4) Mūsdienās Eiropas Savienības Kopējā lauksaimniecības politika (KLP) ir pārorientējusies no ražošanas apjoma maksimizēšanas uz ilgtspējīgāku pieeju. Kopš 2000. gadiem tiek īstenoti zaļināšanas pasākumi un ekoshēmas, kas atbalsta mazo ainavas elementu saglabāšanu un atjaunošanu, veicinot bioloģisko daudzveidību un ainavas strukturālo bagātību [1, 2].

Pētījums uzsver, ka mazie ainavas elementi ir ne tikai nozīmīgi vides un bioloģiskās daudzveidības aspektā, bet arī būtiska kultūrvēsturiskās ainavas daļa. To saglabāšana nākotnē ir cieši saistīta ar sabiedrības attieksmi un ilgtspējīgu zemes apsaimniekošanas praksi.

Izmantotā literatūra:

- [1] Batáry, P.; Dicks, L. V.; Kleijn, D.; Sutherland, W. J. The role of agri-environment schemes in conservation and environmental management. *Conserv. Biol.* 2015, 29 (4), 1006–1016. <https://doi.org/10.1111/cobi.12536>
- [2] Eiropas Komisija, Īsumā par kopējo lauksaimniecības politiku. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_lv (skatīts 2025-04-02).
- [3] Malahovskis, V. Agrārā reforma Latvijā, 1920.–1937. gads. Nacionālā enciklopēdija 2024. <https://enciklopedija.lv/skirklis/31413-agr%C4%81r%C4%81-reforma-Latvij%C4%81,-1920%E2%80%931937-gads> (skatīts 2025-04-02)
- [4] Melluma, A. Metamorphoses of Latvian Landscapes during Fifty Years of Soviet Rule. *GeoJournal* 1994, 33, 55–62. <https://doi.org/10.1007/BF00810136>
- [5] Nikodemus, O.; Bell, S.; Penēze, Z.; Krūze, I. The Influence of European Union Single Area Payments and Less Favoured Area Payments on the Latvian Landscape. *Baltic Forestry* 2010, 16 (1), 154–165. <https://doi.org/10.2478/v10091-010-0003-7>
- [6] Pe'er, G.; Dicks, L. V.; Visconti, P.; Arlettaz, R.; Báldi, A.; Benton, T. G.; et al. EU Agricultural Reform Fails

on Biodiversity. Science 2014, 344 (6188), 1090–1092. <https://doi.org/10.1126/science.1253425>

Primary author: JUBASE, Annija (Student at the University of Latvia)

Presenter: JUBASE, Annija (Student at the University of Latvia)